

סיפור אוטוביוגרפי 1

[לריצ'רד בילינגהאם]

לא היה לי סיכוי למצוא חתן בבית אבי. גברים צעירים לא פקדו את ביתנו. למצוא חתן בבית אבי משמע שאבי יחשוב טובות על חתני, שחתני יהיה מעין חבר של אבי. אלא שחתנים באים בחשבון עבורי היו כאלה שמרוצצים את בית ההורים, או שההורים היו מרוצצים אותם, או את ביתם שלהם עצמם, כי גם אבי היה מסוג המרוצצים. במשפחתנו תמיד יש לדבר על לפני ואחרי. לפני או אחרי שאבי עזב את הבית באלף תשע מאות ושבעים, כשהייתי בת שמונה עשרה, מה שלהלן ייקרא 'הנטישה', לפני או אחרי שאחותי, בעלה ושני ילדיהם הקטנים נהרגו בתאונת דרכים באלף תשע מאות שמונים ואחת, מה שלהלן ייקרא 'התאונה'. בחייה של אמי ודאי אפשר לדבר על לפני אושוויץ ואחרי, אלא שהסיפור הזה אינו מתיימר ללכת רחוק כל-כך. גם עלי כילדה אפשר לדבר על לפני ואחרי שנולדה אחותי הקטנה כשהייתי בת עשר והפכתי מקטנה לאמצעית. ההריון המאוחר של אמי שגרם בושה גדולה לאחותי בת החמש-עשרה היה לי מקור גאווה ושמחה כי אולי היה זה הדבר הראשון שבו דמינו לאחרים, והוא אף נתן לנו סוף-סוף אישור כניסה לבניין קופת-חולים ול'טיפת-חלב', שעד אז, אבי, שונא פנקסים אדומים ותשלומים במועד דחה בבזז.

האם אבי חשב על עצמו כעל פרח נדיר? יפה מכדי לגעת כתף אל כתף באחרים, אלא אם כן בורקים וריקים כמוהו? פרח נדיר שבשוליו כעס מתמיד, או להיפך, בחוץ פרח ובפנים כעס? פרח זעוף-פנים שפרחיותו שוקעת אלי בור? מה היה עליו להסתיר בבור? לא, לא את אמא שלי והלכלוך צריך היה להסתיר, כי אם דבר-מה אפל בתוכו, איזו טיפשות בסיסית שהולידה גזענות ויהירות. או את אי היכולת להרגיש חלק ושותף לכל דבר שהוא, אלא למיני עיסוקים פורחים "אמנותיים", דקלום שיר דרמטי, מוזיקה של גריג או דבוז'ק, עסקי צילום.

אחותו העריצה אותו ובכל זאת נישאה לאחר, אחד שהיה מאוחד לחלוטין עם אומללותו, תבוסתן גמור. ומה שגרוע יותר – מעין אינטלקטואל קומוניסט שבושתו בגופו ושנאתו לעצמו התגלמו בעמדה פוליטית. אמו בגדה בו עם אחותו, הלכה לגור אתה ועם הקומוניסט, ועשתה למענם כל עבודה - קניות בשוק, בישול, ניקיון, כביסה וגיהוץ במשך שלושים שנה. אמו היפה, שהאכילה אותו שומן חזיר מאחורי בית הכנסת ביום כיפור בילדותו בבודפשט, ועיוותה את דמיונו בסיפוריה על היותה בת אצילים, האם היא היא הטיפשות הפנימית שהתבייתה בתוכו? היא זו ששלחה אותו לקרובים הרחוקים בכפר, בעליה של טחנת הקמח, כדי לשבוע לאחר השחרור ולמצוא שם את הטוחנת שהייתה לאשתו. הוא התחתן עם חוסר הרצף בהתגלמותו, עם הפן האוורירי המקוטע שלו עצמו וכך היה נתון בין טיפשותה המציקה של אמו בתוכו מכאן, ובין חוסר השחר של אמי מכאן. אמי, שטחנת הקמח חרצה את גורלה לשבת לקום לנצח לצלילי "עוגה עוגה", כלומר בעיקר בעשרים השנים לאחר הנטישה, טיפשה לא הייתה. בו זמנית אילמת וחדת לשון. בביישנותה מסמיקה נעלמת נמסה אל תוך חיוכה. אבל רגע... "בימים הטובים" כשאבי עוד היה בנמצא ושניהם בזבזו כספים בחריצות, היא לא חסרה טיפשות, הפגינה התגנדרות חסרת בסיס, נטולת כל יכולת צפי (אבל יחד עם זאת מגדת עתידות של ממש – תמיד ידעה מתי יבואו אורחים לא קרואים), לא יכולה היתה לתכנן דבר מעבר לארוחה. כלומר, האם הטענה העיקרית שלי כלפי בני המשפחה היא טיפשותם? זה לא היה בדיוק רוע. הם היו טיפשים מכדי להפוך עצמם לחכמים. כי ההורים שלי לא היו צרי אופק כמו

דודה שלי שהייתה מספיק אטומה להפוך את חייה להצלחה יחסית, אבל לא היה להם הכלי להפוך מטיפשים לחכמים. כלומר הכלי שמפריד את עצמך מעצמך, שהופך אותך לשניים (מלקחיים? מספריים?). מניין הגיע לידיי הכלי הזה שלא היה בנמצא בבית? גם אחותי הגדולה לא הכירה אותו ולכן יכלה להתחתן כבר בגיל ארבע-עשרה. את המחוגה ידוע שגנבתי והסתרתי בגיל רך, סיפור שסופר וחזר שוב ושוב בארוחות בוקר בשבתות כשישנתי בתל-אביב אצל דודה וסבתא שלי. הפיצול קבע שאהיה אמן ומתי נקבע שלא אתחתן לעולם? לי לא הייתה ברירה אלא להפוך חכמה. לא ידעתי כמו דורית מה אני רוצה ובעיקר מה עושים כדי להשיג את זה, לא היה לי הקלשון שלה. גם לא השרמנטיות של אבי שדרכה השיג נשים ואיכשהו החליק את החיים, ולא הכשרון של אמי להתבוסס בביצות, להתמרח ולהישאר טהורה, להיות גוש עלבון ורדרד וטהור.

מה שאני מתכוונת לומר הוא שהטיפשות של סבתא שלי הייתה בלתי הפיכה ושל אמא שלי הייתה זמנית והתקיימה כל עוד נמשכו הגנדרנות והיהירות שאימצה כדי לשקף את אבי. את סבתא שלי, חמותה, היא לא במיוחד אהבה, לועגת למאמצים שלה לעשות סדר אצלנו בבית, זלזלה בסדר שלה. ניקיון נראה לה קטנוני, לא בשבילה. היא העדיפה להעמיד קרם על פני קצף ואת המחבתות עם משקע השוקולד והביצים להחביא בארון. לא הייתה לה שום התנגדות לעובש או לשומנים דביקים. אצלה החוכמה, ובעיקר לאחר הנטישה, כמו שרצה בכללך, חוכמה שהצליפה לי בפנים. כי כאן אני הייתי עם סבתא שלי הטיפשה, אהבתי כל-כך את הגיהוץ שלה. אמא שלי הייתה חכמה ומתפוצצת מצחוק ואני הייתי טיפשה שקודם כל רוצה שיהיה נקי ואחר-כך אפשר יהיה לדבר ולהמריא. אבל קודם כל שיהיה נקי. והשיגעון הזה שלי לניקיון, הזיהוי של יופי עם ניקיון, העמיד אותי כטיפשה. אני העדפתי בגדים טיפשיים אך מעומלנים ומגוהצים עם קפלים חדים, על פני משחקי הלשון של אמא שלי. היה לי השיגעון לניקיון של מה שפה למטה, בבסיס הבלתי נמנע של החיים, שחייב להיות טיפשי כדי שאפשר יהיה לטפס. זאת הטיפשות שלי שאני לא יכולה להרפות מהצורך הכפייתי לבסיס כמו נורמלי, טיפשי, מסגרת מסודרת. ואין לי שום יכולת לציין בתוך החרא. קודם לנקות ואז לציין, מה שאומר שאין לי יכולת טבעית לציין, שאם הייתה לי הייתי מציצת בכל מצב, אבל אני צריכה שיהיה נקי ומסודר לגמרי כדי להתחיל לציין.

אופס! אני כמו גולשת ונכנסת לקול של תומאס ברנהרד. ייתכן שהטון של תומאס ברנהרד תואם את קצב הבדחנות והאירוניה העצמית של אמא שלי, בעוד שקודם לכן כמו היה לי ברור שהתבוססות בפועל בכללך אין לה קול? המרירות שלו והביקורתיות הן בפירוש לא מן הסוג של אבא שלי, אף שהוא אוסטרי, משהו שאבא שלי יכול היה בקלות להיות. עם זאת קשה לי להאמין שתומאס ברנהרד סבל לכלוך, שהיה איזשהו קשר בין הכתיבה שלו לבין ריצפה דביקה וברזים מרוחים בשאריות בצק. אבל ייתכן שאם היה מכיר אותה היה ממשיך ובא לבקר את אמי, כשכל המכרים האחרים כבר מזמן הדירו רגליהם מהמאורה, ולו רק כדי להוכיח עיקרון נפתל כלשהו.

לאחר הנטישה נצמדה לנעלי העבודה הגבוהות ובשמלות לא ראיתי אותה יותר. היא הפכה לפועלת עם תודעה פועלית. היא בכתה הרבה וגם צחקה אבל לא היה מי שיצחק אתה (אני סירבתי והקשחתי פנים אל מול הזוהמה), ולכן הצחוק הזה היה חסר השפעה, חסר אימפקט בעולם. היא צחקה כאילו היה לה עם מי לצחוק, אבל לא היה לה, לא הייתה לה כל חבורה, והיא גמרה מתייפחת וצווחת מתוך שינה כקטר. קודם עושה קולות של קטר שבא מרחוק, ואז באה הצווחה שהייתה מעירה אותנו, הבנות. או שהיינו מתעוררות כבר לקול הקטר ומצפות באימה משותקת לצווחה. לרוב, כך סיפרה, זה היה חלום על מישהו שפניו אינם

ברורים, מישהו שפולש לבית, מישהו שנתקלים בו. זה קרה לראשונה כשהייתי בשביעית או בשמינית, מיד כשאבי לא ישן אתנו יותר בבית. וכך, נעזבנו, הבנות. בגיל שבו הייתי יכולה כבר למצוא חתן, מצא אבי לנכון לעזוב בעצמו, להתחיל בחיי אהבה חדשים.

*

אבל אני חוזרת רגע לאחור, לזמן שלפני שעברנו לראשון לציון, כי גם את גיל ההתבגרות שלי אפשר לחלק ללפני ואחרי, לפני שעברנו לראשון כשהייתי בת ארבע-עשרה ואחרי. בנס ציונה גרנו בשלושה בתים ובראשון גרנו בשלוש דירות, לשלישית עברנו כבר ללא אבי, בזמן בחינות הבגרות. הבית האחרון בנס-ציונה היה העיקרי כי שם גרנו חמש שנים שזאת התקופה הארוכה ביותר שגרנו במקום כלשהו. אז, לפני שעברנו לראשון, לפני שנושלתי מן הגן ומן הדשא (לו רק נשארנו שם עוד מעט עם הגן ועם הדשא אולי היה נקרה איזה מחזר, כי גם אם הוריי לא היו מן המארחים בחורים צעירים, הגן והדשא יכלו להיות תחליף של רצף וקביעות, תחליף דאגה) והתוודעתי מקרוב למושג חדר-המדרגות, ונשתלתי בקומה שנייה ברחוב הראשי ממש בסמוך לאולם חתונות, היינו יחסית נורמלים.

בבוקר בין שבע לשמונה הייתה שעת הדביקות המשפחתית. לקול "השעון המוסיקלי" בווליום גבוה אמי הייתה מעירה אותנו ב-AUFSTEHEN נוסח המחנות ולפני שנפקחו עינינו הייתה משמיעה את פרשנותה לחדשות שקראה בעיתון ההונגרי, והפרשנות הייתה אחת – "הרוסים באים!" כי היא שהגרמנים הרגו את הוריה ואחותה יראה רק את הרוסים ולגרמנים הרגישה יראת כבוד מהולה בקרבה משפחתית, מה שבידעבד מקרב אותה לאבי, שכשעזב הפך את גרמניה למולדתו החדשה. לשאלה הנצחית "מה אני אלבש?" (בהונגרית גם "מה אני ארים?") ענתה נצחית "את מה שנפל" כלומר את מה שלבשתי אתמול ושלושם ולפני שבוע, כי יש לדעת שמלבד שמלה ייצוגית אחת שנקנתה מידי שנה בחנות היוקרתית הופמן בתל-אביב לא השקיעו אצלנו בבגדים לבנות. את החולצות הייתה משהצת לי על הגוף במגהץ פושר, וכך גם תופרת כפתור או קרע, כשהיא תוקעת לי בדל חוט בפה "שלא ייתפרו השפתיים!" וכל העת הלהג הפוליטי שלה שמלווה את עיסוקיו של אבי בשירותים, את חיפוש המסרק, חיפוש המספריים לציפורניים, חיפוש כפתורי החפתים וסיכת העניבה שלו. בתקווה למגבת מסריחה פחות, שולפת קצה מבצבץ מן הארון וכל הערימה מתמוטטת לרצפה. גוזרת לי ציפורניים ביחד עם העור, היא לא מסוגלת להתרכז בקטנות, הרוסים מעסיקים אותה וגם אילוף הכלב לשנות את שאריות הקקאו.

בביקור, הקיץ, בארמון שרלוטנבורג הנאה בברלין, טרחה מישהו להסביר שבתקופה בה היה הארמון בשימוש, הריחות בו היו ודאי בלתי נסבלים, באשר אנשים טבלו אז באמבט רק פעם או פעמיים בשנה והוצאת השפכים גם היא לא הייתה עניין של מה בכך. אני משערת שהריחות בביתנו, ברחוב ההגנה 3 בנס-ציונה, היו מעין הריחות בארמון שרלוטנבורג, כי את אבי, עם כל השיק שלו, ניתן היה לגרש לאמבטיה רק אחת לחורף באותם ימים. מה שאין כן מאז מצא לו מאהבת ועזב את הבית ומאז התחתן עם גרמנייה, והוא עסוק במירוק גופו זה שלושים וחמש שנים.

ואז ברבע לשמונה התחיל ביניהם הריב על הצ'ק היומי. אמא שלי רצתה כסף ואבא שלי רצה לתת כמה שפחות כסף. הוא לא רצה שהכסף יבזבז על ידי אמא שלי כי הוא רצה לבזבז את הכסף בעצמו. הם רצו לבזבז כספים על דברים שונים, כל אחד מהם היה לו

נושא שעליו רצה לבזבז כסף. המשחקים שלה היו אביזרי מטבח, כמה שיותר קטנים. כי זה מה שהיא אהבה באמת – לשחק במטבח בובות; תבניות קטנות ונחמדות בצורת לב, כוכב, תלתן, לנעוץ בבצק המרודד בסדר שידוע רק לה, וללוש מחדש את השארית הפרושה הנקובה כתחרה, וממנה לצור בידיים מקומחות בובות כמיטב יכולתה שייאפו ויושחמו ויאבדו צורה בתנור.

אבא שלי העדיף מכשור צילום ומכוניות, מה שכמובן עלה יותר מתבניות לעוגות. הוא היה צריך כסף, כמה שיותר, ולא רצה לתת לו להתפזר על תחביבים של אחרים. ובכל זאת על רקע בכייה זרק פרוסת צ'ק אומללה ומתוך התוהו ובוהו צף ועלה רב חן בגופו הרזה, הגבוה יחסית, בחולצת שרוולים לבנה ובעניבה מהודקת בסיכת ניקל, מדלג את חמש המדרגות לגינה אל המכונית הממתינה, שבניגוד לבית, כמו גם משרדו, הייתה נקייה – ממלכתו שלו. והיא, מתאוששת, מקפלת את הצ'ק. לאחר שנצא, תיעלם לשיטוטיה. אבי לא היה מסוג הגברים המוליכים שלובי זרוע את בנותיהם לחופה. הוא היה מאלה הנהנים מגופם היורד בצעדים חניניים קלים ומהירים בגרמי מדרגות. חייו היו ירידה מתמדת, אינסופית, ממגדל שראשו בשמים, יורד ויורד, בהונות מחליפות בהונות, העקבים כלל אינם נוגעים, המדרגות רצות מתחתיו, עדיין יורד.

*

יכול היה להיות טוב וחם להצטופף בתווך בין שתי אחיותיי, אלא מהו שהשתבש? בגיל ארבע עשרה נאלצה אחותי דורית לבחור בין אביה לנער היפה שאהבה ואף השכילה ללכוד. הנער גורש על ידי אבי מן הדשא העטור שיחי שושנים בחזית הבית, וכמו בספרים היה מופיע בלילות בחלון חדרנו בגניבה, עובדה שהיה עליי לשמור בסוד ושימשה קלף מיקוח בידיי. בגיל ארבע עשרה בפנאטיות טרגית תכננה דורית לפרטי פרטים את כל מהלך חייה, בלוח השנה שבו הדביקה את רשימות מצעד הפזמונים הלועזי היה גם פתק מקופל עם שמות ארבעת ילדיה, שני בנים ושתי בנות, העתידים להיוולד לה ולכן זוגה לאחר שיינשאו במלאת להם עשרים בדיוק. את הנער היפה קל הלב היא ניסתה לכלוא וזאת הייתה הטיפשות שלה, כי כך ליבה נסגר וכל קיומה הופנה לתיאום מוחלט של צעדיהם. קל רגליים, כפי שהיה, ניצל כל הזדמנות לדלג על ההרים או להיבלע במערה חשוכה, והיא, בהריון, או לפניו או לאחריו הייתה הופכת משותקת. העולם נבלע בדאגתה, כולנו הפכנו ערפל, ונפשה כמכלאה הולכת ומתהדקת, עיניה כלות להופעת דמותו התמירה הצוחקת. וכך באוטו הסגור הם נמחצו למוות עם שני ילדיהם, לכודים יחדיו (מיכל הבכורה שהיא נפש חופשית יצאה בפציעה). הנפש של אחותי הייתה לאוטו סגור, לדה-שוו רעוע. היא העדיפה את המכלאה של האוטו, אפילו את סכנת הנסיעה, כי שם היו כולם חוסים תחת השגחתה. משנסגרו באוטו נפשה הייתה שוקטת. בתא הקטן לחוצים זה לזה, בולעים מרחקים, היא טיפחה תקווה לעולם לא להגיע כדי לא להיפרד.

ואלה הדברים העיקריים שאחותי דורית תרמה לחיי:

- בשנתה הראשונה בתיכון חזרה נלהבת ושיתפה אותי, בת העשר או האחת-עשרה, בפרשנותה של המורה לשירו של נתן זך " ...יכולתי לגעת בשולי אדרתו". תמצית הפרשנות הסתכמה בכך שמדובר בפנייה אל האב. ואף שכתוב שם במפורש "בני" היה בקביעה הזאת מעין מפתח קסם שכמו פתח את השיר לגמרי, פיצח אותו, ושתינו נותרנו מתפעלות.
- היא לימדה אותי בית בית את השיר שהוא תחינה של הנערה הפולנייה האומללה שאביה חפץ לחתן עם זקן.

- היא ידעה לתת שם להרגשת מועקה חדשה שתקפה אותי באחר-צוהריים קייצי אחד במרפסת בגיל שמונה או תשע. "ריקנות" אמרה בביטחון ואני הרגשתי כמי שקיבלה מתנה. בהזדמנות אחרת כינתה חברה שלה בתואר "ריקנית" וידעתי שגם בכך היטיבה לקלוע, ועוד ידעתי שהעובדה שחשתי ריקנות לא הפכה אותי לריקנית, אלה נפלאות הלשון.

בין אחותי הגדולה לאחותי הקטנה ניצבתי אני וכמיטב יכולתי רציתי למנוע את השפעת האחת על האחרת. רציתי אני להשפיע. רציתי את ענת בצד שלי, בצבא הזעיר שלי, רגישה, אמנותית, פואטית, מודעת, חכמה, תארים בהם הכתרת אותה עוד לפני שנולדה, א-פריורי. ושנים אחר-כך זועמת היא הטיחה בפניי "ועוד הייתי אמורה להרגיש אסירת תודה!" ענת הקטנה ננטשה על-ידי אבי בגיל שמונה והייתה למעלה מעשר שנים בת זוגה הצמודה וחברתה לאשפתות של אמי, כלי קיבול לצערה הרב מנשוא ונחמה.

*

עם התאונה, אחת עשרה שנים לאחר הנטישה, לצחוק הגורל, הייתה לאמי הקלה – סבלה זכה להכרה ומכרים ישנים שבזו לה על כך שנותרה בגפה, באו לנחמה ואף הביאו מתנות כסף, וכסף היא תמיד אהבה. שני הוריי אהבו לקנות, למעשה שמחו רק כשקנו.

בגיל ההתבגרות לאחר המעבר לראשון, בין המטבח האמריקאי שאמי הצליחה לטנף באופן לא-הפיך תוך שנתיים של שכירות, ובין החדרים בנוסח הקבוע של דירות קבלנים, לבשתי אני דמות של עמוד ענן. אבי נתקל בו כשהיה עמוס רגשות אשם על עסקי הנשים שלו, אמי נתקלה באטימותו כשהייתה מלהגת בלא אבחנה על כסף, על עלבונות שספגה מחברים, על חשדותיה באבי, על מתכוני עוגות. דורית נתקלה בו חמוץ מביקורת על העדפותיה בתחום הקולנוע, הביגוד, אורח החיים. אבל בכל-זאת נלוויתי אליה לבת-ים כשהייתה בת תשע-עשרה וחצי להתרוצץ אתה על הגבעות שעליהן הקימו קבלנים ממולחים ומרושלים בתים משותפים, כדי לקנות דירה בחסכוניות שצברה מהוראת שיעורים פרטיים. נלוויתי ובזתי.

כשאבי עוד היה עמנו היה הבית מלוכלך (לעתים בשבתות היה נתקף בולמוס ניקיון, תוחב כל מה שרק ניתן מתחת למיטות ובארונות, יורק על שולחן הסלון וממרק אותו וכורע על ארבע לנגב את הרצפה כדרך התימניות) אבל כשאמי נשארה לבדה ומצאה את פרנסתה באפיית עוגות, קשה היה למצוא את הבית בתוך הלכלוך. נכנסת בדלת והגעת לחוץ מוחלט, קיצוני יותר מכל חוץ מוכר – מרחוב, ממגרש ריק, מנוף, משדה, מיער ומביצה. מחוץ לתחום השגחתו של אלוהים, מחוץ למדינה, חוץ לארץ, מחוץ אפילו לחוקי הטבע, כי שם הדוממים פיתחו חיים אורגניים – סירים שהושארו עם משקע מזון צימחו פטריות ומשטחי עובש צבעוניים, מקקים נולדו מתכולת מגירות, קטנים לרבבות או גדולים מעבר לזנים המוכרים, נמלים פרו ורבו בערמות סוכר.

לו רציתי להזמין בחור לבית אמי היה עליי להשיג שולחן זעיר ושני כסאות זעירים ולארחו על מנגב הרגליים בחדר המדרגות. מבעד לחריץ בדלת אמי הייתה משחילה לנו עוגות פרוסות ואת הדירה הייתה מחשיכה שלא יתגלה דבר ממה שבפנים, כשהאור הנדלק וכבה של תאורת חדר המדרגות שוטף אותנו לסירוגין ומיטיב עם פני הפרד שלי.

הדמיון לנוף היה בכל זאת רב יותר מאשר לפנים בית – רבדים ומרבצים גיאולוגיים נוצרו מרצף של אלפי פריטים בגדלים ומחומרים שונים, גבעות והרים של חפצים, פלגים

קטנים של נוזלים שנשפכו ויבשו למחצה כיסו את השולחן, הרצפה, הכיורים, האמבטיה. עמדו להן ביצות מבאישות של מאכלים שננטשו.

בגלות ופריצות שכאלה, סוכני הרש יצאו ובאו כרצונם מבעד לקירות, שמים ללעג את קיומה, קיומנו. רהיטים שאבי קנה בהקפדה להיות סט ואנסמבל, עברו הסבות, פורקו, פוזרו ונערמו במרפסת שתריסיה שבורים. על שולחן הסלון האובלי הגדול מעץ פליסנדר שתמיד היה מכוער נערמו הרכישות האחרונות מחנויות הכל-בו ומשולי השווקים, כלי פלסטיק, מגבות קרועות במחיר מציאה וגם ספרי בישול, סירים ותבניות עם תבשילים, חתול או שניים. הוא היה כל כך עמוס שאת הצלחות עם האוכל שמנו בחיקנו, טומנים בהן את מבטנו.

אחרי הנטישה שום מאכל כבר לא היה טעים באמת. שום מאכל לא הוכן בצורתו המקורית, המדויקת. החלה שיטת בישול ואפייה של תחליפים. על רקע הפריצות של החיים לא היה עוד כל טעם לשמור על כללי הבישול. מרכיב החליף מרכיב החליף מרכיב עד שכבר לא היה ניתן לזהות את המאכלים והם היו למין תבשיל אדום של ספק חצילים ספק אטריות. לקינוח היו עוגות שנותרו מסיבוב המכירות שלהן בחנויות המכולת, שבהן ביצים הומרו באבקה, פרג הוחלף בפירורי העוגות מן השבוע שעבר ובמקום צימוקים היו קוביות ירוקות ואדומות דמויות פלסטיק.

אמא שלי הפכה למכונת לכלוך אדירה שאיש לא יכול לה. ללא כל מאמץ ייצרה שכבות לכלוך שנפשנו שקעה וטבעה מתחתן. ביעילות עצומה הפכה אוכל לכלוך בכמויות מסחריות. טחנת הקמח של בית הוריה הפכה למפעל בצק שהתפשט וכיסה את כל אשר בדרכו. ואני שכבר לא גרתי בבית, ואפילו הלכתי ללמוד אמנות במדרשה, נשאתי אתי לכל מקום מדליון רך של בצק מטונף בכל אחת מעיני. הבצק נלוש בתוך ראשי ובאמנות הייתה לי משימת-על אחת – לגלף לעצמי פנים.

היחידה שהלכלוך לא דבק בה הייתה היא עצמה, ורודה וזוהרת בתוך הזוהמה. נפשה נותרה תמה. מטביעה את ילדיה ומחייכת כטל, בשערה הזהוב ובבהרות השמש המנקדות את עורה הבהיר.

אצלי צמחה אחריות לכלוך, אני הופקדתי על שמירתו והסרתו במלאכה אינסופית. האם אפשר כך פשוט לפסוע ולצאת משם, ולו חמש-עשרה שנים לאחר מותה והעלמות כל זכר למפעלה, להתחיל בחיים אחרים, שונים ונקיים? ומה עם העיזבון, מה על מורשת הכלוך?

*

בית-המרקחת, השב ופוקד את ציורי, הוא רוברד של כישוף בראש המשותף, של אמי ושלי, שנמנע מאתנו, מחצב שלא נכרה. הבהב לרגעים אבל הוסתר בדאגה לכסף, לאהבה (אולי בזה הסדר). מבית-המרקחת יכולנו להפיק זהב ביחד, אלא שבמח עצמותיה שקעו מכשולים בלתי עבירים, כמו חיה במים. הם שטפו אותה קדימה ואחור, קרובים להגיע ונסחפים חזרה. את המים היא לא יכלה לארגן, לא יכלה לעשות סדר בארונות הבגדים, בארונות המטבח, שבתוך המים. היא לא הגיעה לכלל מימוש בעולם היבש, המים גדלו מעליה (כמו מי האלכוהול מעל בני זוגי האלכוהוליסטים). הייתה נחמדה, לבוש נחמד, הופעה, אבל לא שמה לב שכולה רטובה, כי מאחורי הלבוש הנחמד היה רק רטט, לא שום מהות. מכוח צו קדמון כלשהו היא נשארה תקועה ברצועת המים הצרה ליד החוף. אני בקפיצת התאבדות דילגתי אל היבשה, במחיר הטבעיות, במחיר כל הנאה אפשרית, כדי לעבוד בבית-המרקחת. כי במים ביחד אתה יכול היה להיות מסוכן עוד יותר – פרה ועגלה צפות במים. במין סיבוב שגרם לי לנקע בצוואר הפכתי עצמי לתיש והתעקשתי לאחוז

בכלי עבודה, מכוש או מכחול. בגד הים הנחמד ומחרוזת הפנינים הטעו לחשוב שהיא תוכל לגשת אלינו, לשוחח, אבל היה רק להג אינסופי חוזר על עצמו, מתחזה לדיבור, טובע בלימלום של הגלים. כאילו יכלה כמעט להיות מרת רמזי על החוף, אבל ללא התוכן, ללא הבעל, ללא האימהות וללא עצמה. בשנותיה האחרונות נהגה לומר בפיכחון מר: "רק בלי עצמי אני לא יכולה" אלא שמאז ומתמיד הייתה ללא עצמה ולכן לא הייתה יכולה.

*

לו היו התקופות מסומנות על הגוף כמרבצים בסלע, כי אז כפות רגליה של אמי ורודות היו כצבע סרטי המשי בהם נקשרו המצעים המעומלנים בבית הוריה בפושפוק-לדני, וכצבע לשונות העגלים ברפת השכנים הגויים, לשם הייתה מתלווה אל המשרתת ההולכת להביא חלב במוצאי שבתות. מן הקרסול עד הברכיים היו שוקיה שחורות מאפר המשרפות. עד המותניים הייתה בצבע גוף של שנות הנישואין והלידות, ומשם ומעלה בצק. כיצד התקבלה בגן-עדן – יספרו מלאכים.